

MÓZES SZABOLCS

A 2016-OS SZLOVÁKIAI PARLAMENTI VÁLASZTÁS EXIT POLLJÁNAK MAGYAR EREDMÉNYEI

2016. március 5-én parlamenti választást tartottak Szlovákiában, amely meglepetések sorát hozta. Nyolc párt szerzett mandátumot, a protestpártok és a szélsőségesek sosem láttott sikert értek el. A magyar választókat megszólító pártok közül a Most–Híd 6,5%-kal 11 képviselői helyet szerzett, nem sokkal a választás után pedig a kormánykoalíció tagja lett. A Magyar Közösség Pártja (MKP) 4,04%-kal a bejutási küszöb alatt végzett. A Magyar Kereszténydemokrata Szövetség (MKDSZ) a voksok 0,09%-át szerezte meg.

A választás során egy exit poll kutatás készült, a legnagyobb szlovák kereskedelmi televízió, a Markíza megbízásából a Focus közvélemény-kutató ügynökség végezte a felmérést. A tanulmány témája az exit poll magyar választókra vonatkozó adatsorainak elemzése.¹

A választás eredménye

Az exit poll magyar vonatkozású eredményeinek ismertetése előtt idézzük fel röviden a 2016-os szlovákiai parlamenti választás² eredményeit, különös tekintettel azok magyar részeredményeire. Szlovákiában a parlamenti választások során az ország területe egyetlen választókerületet képez, a 150 fős törvényhozás megválasztása egy fordulóban, arányos rendszerben történik. Az összes érvényes voks legalább 5%-ának megszerzésével lehet mandátumokhoz jutni, két vagy több párt koalíciója esetében a bejutási küszöb 7%, bővebb koalíció esetében 10% (utóbbira eddig egyszer, 1994-ben volt példa). A választók (jellemzően 150 fős) pártlistákra szavaznak, a szavazólapon feltüntetett képviselőjelöltek közül legfeljebb négynek elsőbbségi voksot (preferenciaszavazat) is adhatnak³. A jelölt abban az esetben léphet előbbre a párt által előzetesen rögzített pozíciójához képest, ha a pártra leadott összes szavazat legalább 3%-át megszerzi. A 3%-os preferenciaszavazat-határ átlépésekor az elsőbbségi voksok aránya határozza meg a pártlistán elfoglalt helyet, így a

1 A specifikus magyar adatokat Martin Slosiarik, a Focus ügynökség igazgatója a tanulmány megírása céljából bocsátotta a szerző rendelkezésére.

2 Rákóczi Krisztián: Választások Szlovákiában – a rendszerellenes pártok előretörése és a magyar szavazók távolmaradása. *Kisebbségi Szemle*, 2016. 2. 7–28.

3 333/2004. törvény a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsába történő választásról.

parlamenti mandátumszerzést. 2016-ban a részvételi arány 59,82%-os volt, ami alig tér el a 2012-es és 2010-es részvételi rátától. A magyarlakta régiókban jellemzően alacsonyabb volt a választói hajlandóság, emellett a gazdasági és szociális téren leszakadó régiók (Kelet-Szlovákia, Közép-Szlovákia déli része) járásainak többségében is elmaradt a részvételi arány az országostól.

2016-ban a korábbiakhoz képest kissé specifikus parlamenti és kormányzati helyzet előzte meg a soron következő voksokat. A 2012-es választást⁴ 44,4%-kal megnyerő és egymaga parlamenti többséget szerző Smer⁵ öt éve egyszínű kormányt alakíthatott. A második Fico-kabinet volt Szlovákia rövid története során az első nem koalíciós kormány. Az ellenzéket egy protestpárt, az Egyszerű Emberek és Független Személyiségek (a felvidéki magyar sajtóban és közbeszédben csak Egyszerű Emberek – rövidítése: OĽaNO), valamint a standard jobboldali pártok (Kereszténydemokrata Mozgalom – KDH, Most–Híd, Szlovák Demokratikus és Keresztény Unió – SDKÚ, Szabadság és Szolidaritás – SaS) képezték. Utóbbi négy párt alkotta 2010–2012 között az idő előtt távozó Radičová-kabinet mögötti koalíciót. Az MKP 2012-ben 4,3%-kal egymás után másodszor nem érte el a bejutáshoz szükséges küszöböt.

A választások előtti felmérések eredményei által megrajzolt trend alapján 2016 márciusára 35% körüli Smer-győzelmet lehetett várni – ami nem jelentett volna parlamenti többséget az addigi kormánypártnak –, második helyre a Ficók fő kihívójává előlépő Siet nevű pártot (magyarul Háló) várták 10–15% körüli eredménnyel. A KDH és a Most–Híd esetében stabil bejutás és 6–9% közötti eredmény volt várható, hasonlóan a 2010 után visszatérő, ám időközben a Ján Slota pártelnököt leváltó és retorikát finomító Szlovák Nemzeti Párthoz (SNS). A billegők hosszú sorát két parlamenti formáció nyitotta (az SaS és az OĽaNO), a Sme rodina (magyarul Család vagyunk) nevű, új alapítású protestpártot és az MKP-t szintén az 5% körüli térben, jellemzően kicsivel a bejutási küszöb alatt mérték. A szó szoros értelmében Marian Kotleba pártvezér nevével fémjelzett Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko (Mi Szlovákiánk Néppárt – Kotleba-LSNS) a felmérésekben a megkérdezettek 1-2%-ának támogatására számíthatott.

A 2016. március 5-i voksolás a Smer egyeduralmának végét, a proteszpártok előretörését, a hagyományos politikai formációk visszaesését, egy neonáci mozgalom parlamentbe jutását hozta, felülírva az előzetes várakozásokat. A választások gyakorlatilag valamennyi

4 Rákóczi Krisztián: Előrehozott parlamenti választások Szlovákiában – 2012. A magyar politikai esélyek csökkenése. *Kisebbségkutatás*, 2012. 2. 211–225.

5 A pártok esetében, ha nem rövidítésről van szó, a szlovák megnevezést használom. Egyrészt ez a felvidéki magyar sajtóban és publicisztikában bevett szokás, másrészt a nemzetközi gyakorlat is ilyen irányú (lásd Podemos, Sziriza stb.), vagyis nem fordítja le a pártneveket. A rövidítéseknél az ideológiai csatolmánynevek rövidítéseit elhagytam, ezeket a közbeszédben és a sajtóban szintén nem használják (pl. Smer-SD helyett Smer, SDKÚ-DS helyett SDKÚ, lásd a magyarországi példát: Fidesz-MPSZ helyett Fidesz).

párt esetében jelentős eltérést mutattak a korábbi hetekben-hónapokban mértektől.⁶ A Smer végül 28,3%-kal végzett az élen, ami 2002 óta a leggyengébb eredménye lett. A fő kihívónak tartott Siet' épphogy bejutott a parlamentbe (5,6%). Az ellenzék vezető erejévé a korábban a bejutási küszöbön billegő pártok váltak: a liberális, ám eurorealista (SaS) 12,1%-kal a második helyen végzett, míg az OĽaNO–Nova 11%-kal legjobb eredményét érte el (az OĽaNO választási szövetségre lépett a Nova nevű jobboldali törpepárttal, nevét fél évvel a választások előtt változtatta OĽaNO–Novára). A Sme rodina megelőzte a Most–Hídot (6,6%-ot, Bugárék 6,5%-ot szereztek), a rendszerváltó pártnak számító standard KDH pedig kiesett a parlamentből (4,94%). A legnagyobb meglepetés mégis a Kotleba vezette szélsőséges párt eredménye volt, a 8%-os szavazói bizalom 14 képviselői helyet jelentett. A Magyar Közösség Pártja történelme leggyengébb eredményét elérve 4,04%-kal ismét kimaradt a szlovákiai törvényhozásból.

Párt	Szavazatszám	Arány	Mandátum
Smer	737 481	28,28%	49
SaS	315 558	12,10%	21
OĽaNO–Nova	287 611	11,02%	19
SNS	225 386	8,64%	15
Kotleba–ĽSNS	209 779	8,04%	14
Sme rodina	172 860	6,62%	11
Most–Híd	169 593	6,50%	11
Siet'	146 205	5,60%	10
KDH	128 908	4,94%	0
MKP	105 495	4,04%	0
MKDSZ	2 426	0,09%	0

1. táblázat: A 2016-os szlovákiai parlamenti választás eredménye

A felmérések a főbb tendenciákra ugyan rámutattak (a Smer gyengült, az SNS be fog jutni, az ellenzék erősödik), ám az eredmények megbecslésében nagyon pontatlannak bizonyultak. Ez főleg a Marian Kotleba által vezetett szélsőséges pártra igaz, amelyet hosszú

6 Mit mutatnak az utóbbi fél év felmérései? Új Szó, 2016. február 19. Letöltés helye: www.ujso.com; letöltés ideje: 2017. 06. 17.

ideje mélyen a bejutási küszöb alatt mértek. Kotleba ugyanakkor a közelmúltban már okozott egy jelentős politikai sokkot. 2013-ban a megyei választások során Besztercebánya megyében meglepetésre bejutott a megyeelnök-választás második fordulójába, és ott le is győzte a korábbi smeres megyeelnököt – mindezt egy jellemzően a baloldal bástyájának tartott régióban.⁷ Kotleba 2016-os előretörésére két közkeletű magyarázat született: az egyik a rejtőzködő szimpatizánsok elmélete; a másik pedig a választás előtti hetekben, napokban történt erőteljes véleményváltozás és az addig passzívabb választói csoportok mobilizációjának számlájára írja a szélsőségesek nem várt eredményét. A Focus ügynökség exit pollja előbbi mutatja nagyobb súlyúnak. A mérés során rákérdeztek arra is, a választó mikor döntötte el, kire adja le voksát. Kotlebáék szavazóinak 54,3%-a már több mint egy hónappal a voksolás előtt tudta, hogy az LSNS-re fog szavazni. Ha helytálló és őszinte a válaszadók saját időbecslése, akkor a közvélemény-kutatásoknak nem 1–2, hanem legalább 4% körüli (vagy inkább még ennél is erősebb) eredményt kellett volna kimutatniuk Kotlebáék esetében.⁸

A többi párt meglepetésszerű eredményére nagyrészt választ adhat a vonatkozó adatsor. Az SaS és az OĽaNO–Nova a választás előtt a bejutási küszöb körül billegett, s mindkét párt esetében nagyon alacsony volt azon választók aránya, akik több mint egy hónappal a voksolás előtt már biztosak voltak támogatásukban (SaS: 43,7%, OĽaNO–Nova: 39%). A Siet' fordított utat járt be, a 10-13% közötti sávból esett a 5,8%-ra. A párt választói saját bevallásuk szerint többségükben bizonytalanok voltak, csupán a Siet're voksolók 38,4%-ra vallotta az exit poll során azt, hogy több mint egy hónappal március 5-e előtt már biztos volt szavazatában.

Mit mutat az exit poll?

Az exit poll egy specifikus közvélemény-kutatási típus, amelynek során a konkrét választás lekérdezése a cél. A kutatás során a választás színhelyéről kilépő szavazókat kérdezik meg, egyben döntésük mozgatórugóit, valamint a választók szociodemográfiai jellemzőit is megtudakolják. Az exit pollok reprezentatív minta alapján készülnek, a felmérés során a választást imitálják: a válaszadó egy lapot kap, melyet kitölt, majd borítékba helyezve bedobja az urnába.

7 Kotlebát a szlovákok választották meg. Új Szó, 2013. november 26. Letöltés helye: www.ujso.com; letöltés ideje: 2017. 06. 18.

8 A Kotleba-párt választói bázisának összetételéről lásd Miloslav Bahna és Jozef Zagrapan tanulmányát: Volia voliči v obciach s rómskou populáciou LSNS častejšie? Analýza individuálnych a kontextuálnych faktorov volebných rozhodnutí v parlamentných voľbách 2016. *Working Papers in Sociology*, 2017. 1.

Az exit poll felmérések előnye, hogy módszertani okokból pontosabb képet nyújtanak, mint egy közvélemény-kutatás. Nem egy hipotetikus („Ha múlt hétvégén lett volna a választás, kire szavazott volna” – hangzik a standard választásközi felmérések kérdése), esetleg egy jövőben eldöntendő kérdésre kell válaszolni, hanem a valós szavazatot kell anonim módon „bevallani”. Másrészt a klasszikus felmérések leggyakrabban használt ezres mintájával szemben sokkal több ember megkérdezésével készülnek. A tanulmány alapanyagául szolgáló kutatás esetében ráadásul egy dupla exit pollról beszélhetünk, a Focus ugyanis 2012-vel elmentésben egy kétszer tízezres reprezentatív mintát kérdezett le, hogy precízebbek lehessenek az eredmények. A céljuk ezzel az volt, hogy a két mintát egymáshoz is tudják viszonyítani, kiküszöbölve az esetleges tévedéseket, váratlan mozzanatokot. Az eredményeket végül a két mintát összevonva prezentálták.

Az exit poll arra jó, hogy az elemzőknek, újságíróknak a választás éjszakáján legyen miről beszélgetniük, amíg megérkezik az első hivatalos adatok – gondolják sokan, ám ez csupán az exit pollokak a közvélemény által leginkább látható funkciója. A választás eredménye adott, ám titkossága miatt nem tudjuk, mely társadalmi csoportok hogyan voksoltak. A választási eredményeket legfeljebb földrajzi szempontból lehet elemezni – a felvidéki magyarság esetében a térségi etnikai elkülönülés miatt ez is fontos segédeszköz⁹ –, ám exit pollok nélkül nem tudnánk, az egyes társadalmi csoportok hogyan szavaztak, mi volt a döntés hátterében, illetve hogy a legutóbbi, hasonló jellegű választás folyamán kire adták le voksukat.

A nagy mintavételnek köszönhetően az exit pollokból pontos képet kaphatunk a felvidéki magyarság választási viselkedéséről is. A klasszikus közvélemény-kutatások adataiból nincs lehetőségünk mélyebb összefüggések feltárására. Szlovákiában rendszeresen a Focus ügynökség készít pártpreferencia-méréseket (havonta), rajta kívül a Polis ügynökség hoz nyilvánosságra több-kevesebb rendszerességgel méréseket (évi átlag 8-10 kutatást). A többi intézet ad hoc készít ilyen jellegű kutatásokat és hozza azok eredményét nyilvánosságra. A Focus és a Polis is hozzávetőlegesen ezres mintákkal dolgozik, ami azt jelenti, hogy a magyar nemzetiségű megkérdezettek száma átlagosan 80-100 egy felmérésben (deklaráltan mindkettő használ magyar mintát) – ebből pedig általában a válaszadók 60-70% nevez meg konkrét pártot (50-70 résztvevő). Egy ilyen standard mintán belüli kis magyar minta nem alkalmas arra, hogy mélyebb következtetéseket vonhassunk le a felvidéki magyar választók viselkedéséről.

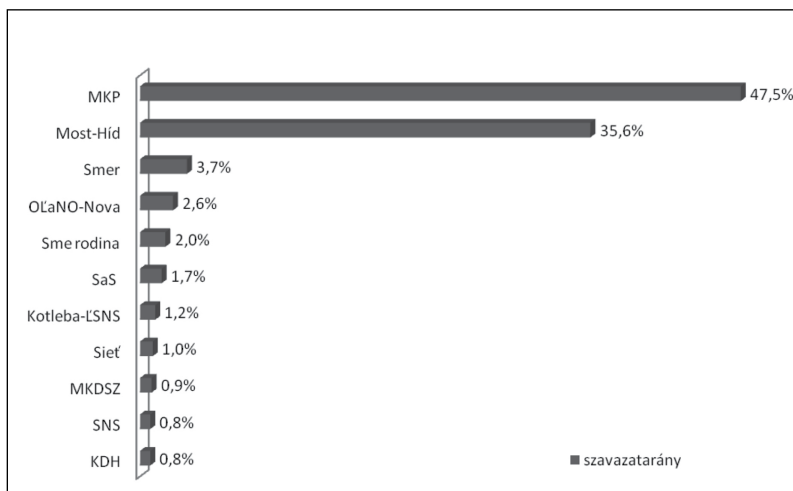
A jelen tanulmányban tárgyalt 2016-os exit poll 20 128 fős reprezentatív országos mintán készült, ezen belül a magukat magyar nemzetiségűnek valló szavazók száma 1613 volt. Jelen tanulmányban két forrásból merített adatokat fogok prezentálni és értelmezni. Az egyik a Focus igazgatója, Martin Slosiarik és az ismert szlovák szociológus, Oľga Gyárfášová közös,

9 Harrach Gábor: Etnicitás és pártpreferencia a Felvidéken – Kik alkotják az MKP és a Most–Híd szavazótáborát? *Kisebbségi Szemle*, 2016. 2. 29–51.

2016 novemberében megjelent tanulmánya, amely az exit poll alapadatait tartalmazza.¹⁰ A másik forrást az ügynökség igazgatója által e sorok szerzője számára átnyújtott, a magyar választók viselkedésével kapcsolatos adatsorok képezik. Ezt egészítik ki a 2012-es parlamenti választás exit polljának magyar adatai: az a mérés kisebb mintán készült, öt éve a magyar választók száma 692 volt.

Kire szavaztak a magyar választók?

A Focus exit polljának alapadatai szerint az MKP választóinak 96%-át a magyarok adták, míg a Most–Híd szavazóinak 43,7%-a magyar nemzetiségű, 53,8% pedig szlovák volt. Ha nézőpontot váltunk, és csak a magyar választók döntését szemléljük, akkor azt látjuk, hogy a magyarságot leginkább megszólító két párt a magyarok által leadott voksok 83,1%-át szerezte meg – avagy, minden hatodik magyar szlovák pártra szavazott. A magyarok 47,5%-a az MKP-t választotta, a Hídra 35,6%-nyi voks érkezett. A Magyar Kereszténydemokrata Szövetség nevű törpepártra a magyarok 0,9%-a szavazott. Esetükben olyan marginális az eredmény, egyben a statisztikai hibahatáron belüli, hogy a későbbiekben külön nem foglalkozom a párt részadataival. A nemek szerinti bontás eredményei alapján az MKP a nők között volt népszerűbb. A magyar férfiak 38,6%-a Most–Hídra, 44,5%-a az MKP-ra voksolt, a nők 33,3%-a választotta a Most–Hídat, 50,5%-a pedig a Berényi József vezette pártot.

1. ábra: Kire szavaztak a felvidéki magyarok a 2016-os választáson?

10 Gyárfášová, Oľga – Slosiarik, Martin: Volby do NR SR 2016: Čo charakterizovalo voličov. *Working Papers in Sociology*, 2016. 1. A tanulmány szabadon letölthető a Szlovák Tudományos Akadémia Szociológiai Intézetének weboldaláról (www.sociologia.sav.sk).

Érdekesebb eredményeket hozott a kor, valamint a végzettség szerinti eloszlás. Ezzel kapcsolatban ugyanis korábban kialakult egy percepció, melyet korábbi felmérések, valamint a választói attitűdök kikövetkeztetése formált, erősített. Általános elemzői és publicisztikai vélekedés szerint az MKP táborában felülreprezentáltak a falusi, idősebb és alacsonyabb végzettségű szimpatizánsok, míg a Most–Híd inkább a városokban, a fiatalabbak és a magasabb végzettségűek között népszerűbb. Nem nehéz belátni, hogy a három kategória egymást is erősíti, mivel a falvakban magasabb az idősek aránya, a kor és a végzettség között pedig egyértelmű korreláció mutatható ki: a 30 éves korosztályban sokkal magasabb az érettségizettek és diplomások aránya (az egyetemi tömegképzés térnyerése miatt is), mint az 50 vagy a 60 éves korosztályokban.

Ez a vélekedés a kevés számú kutatás¹¹ mellett egyrészt a pártok által hirdetett prioritások és az egyes korcsoportok által fontosnak tartott értékek közötti összefüggések miatt alakulhatott ki (az MKP számára a nemzeti identitás megtartása, a kisebbségpolitika, a konzervatív értékek felvállalása volt kulcsfontosságú, ezek az értékek pedig jellemzően népszerűbbek az idősebb, mint a fiatalabb korosztályok körében),¹² másrészt a pártok kommunikációja, médiaszereplése miatt. Miután az MKP 2010-ben kiesett a parlamentből, a szlovák médiában marginálisan jelent meg, míg a Most–Híd parlamenti és egy időben kormánypártként rendszeres országos médiamegjelenésre számíthatott. Ezeket a csatornákat – legyen szó írott vagy elektronikus szlovák sajtóról – nagyobb arányban a szlovák többségű városokban lakó, fiatalabb magyarok, illetve a vegyes házasságban élők követik. Utóbbi csoportot pedig eleve hamarabb meg tudja szólítani a Most–Híd interetnikus jellege, szlovákokat is felvonultató választási listája. Az MKP ezzel szemben a magyar elektronikus médiában, főként a magyarországi közszolgálati tévé- és rádióadókon volt felülreprezentálva, amelyeket jellemzően az idősebb korosztály követ figyelemmel a határokon túl.

A vélekedéseken, közvetett kutatásokon¹³ alapuló percepciókat erősítette a kevés számú szlovákiai magyar felmérés is. 2013-ban éppen a Focus ügynökségnél rendelt magyar mintás közvélemény-kutatást a Publicus Slovensko és a Híd. *„A Híd erős kategóriáinak a jól szituáltak, magas végzettségűek, fiatalok, nők, városlakók és panelben élők számítanak – szintén évek óta tartó trendekről van szó, míg az MKP a férfiak, nyugdíjasok, családi házban lakók, alacsonyabb végzettséggel rendelkezők és rosszabbul szituáltak között erős”* – írta a kutatás eredményeiről a felmérés elemzését a Publicus Slovensko ügynökség részéről végző Ravasz Ábel szociológus.¹⁴ A 2013-ban 741 fős reprezentatív mintán rögzített kutatás alapján az

11 Ravasz Ábel: Szlovákiai magyarok mint választók, 2009–2013. *Magyar Kisebbség*, 2013. 2. 41–68.

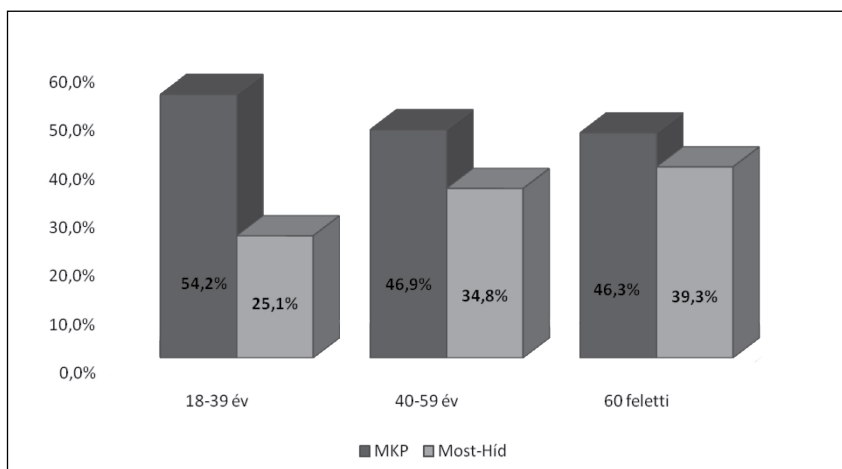
12 Lampl Zsuzsanna: *A szlovákiai magyarok szociológiája*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2012.

13 Mészáros Magdolna: A szlovákiai magyarok politikai orientációja. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 2009. 4. 33–47.

14 Felmérés: mire szavaznának a szlovákiai magyarok? *Paraméter*, 2013. május 29. Letöltés helye: parameter.sk; letöltés ideje: 2017. 06. 17.

elemi iskolát végzettek között 32,7%:27,7% volt az arány az MKP és a Most–Híd szavazói között (a csoport aránya 34,7% a teljes mintában), a diplomások között már a Most–Híd vezetett 7,5%:5,6% arányban (5,7% diplomás a teljes mintában). A nyugdíjasok között pedig egyértelmű MKP-s fölény mutatkozott akkor (32,7%:17,4% – az egész csoport 21,9%-os volt a mintában).¹⁵

A 2016-os választás nagy magyar mintás exit pollja a fenti percepciókhoz és a korábbi kutatásokhoz képest alapvető elmozdulást mutat. A mérés alapján az MKP sokkal népszerűbb volt konkurensénél a diákok, fiatalabb korcsoportok és a diplomások között, mint a Most–Híd. Míg a 60+ korcsoportban viszonylag kiegyenlített volt a két párt támogatottsága (a nyugdíjas generációk 46,3%-a az MKP-ra, 39,3%-a a Hídra szavazott), addig a 18–39 év közötti kategóriában kétszeresre nőtt a különbség: a fiatalabb magyar szavazók 54,2%-a Berényi József pártját, 25,1% a Bugár Béla vezette listát részesítette előnyben. A magyar nemzetiségű diplomások között szinte pontosan ugyanilyen arányt látunk: 50% az MKP-ra, 26,6% a Most–Hídra szavazott.

2. ábra: A szlovákiai magyar választók korcsoportos megoszlása, 2016

A 2012-es parlamenti választás exit polljával történő összevetés alátámasztja a fenti elmozdulást. Akkor a magyar szavazók 44,1%-a voksolt az MKP-ra, 41,1% pedig a Most–Hídra. Amíg a 39 év alatti korosztályban 2012-ben fej-fej mellett állt a két párt (MKP–Híd 44,8%:42,1%), addig négy évvel később ugyanebben a korosztályban már szinte a kettő az egyhez arány alakult ki az MKP javára. Még nagyobb az interetnikus párt vesztesége a diákok körében. 2012-ben még a magyar diákok kereken 50%-a voksolt rájuk, az MKP-re

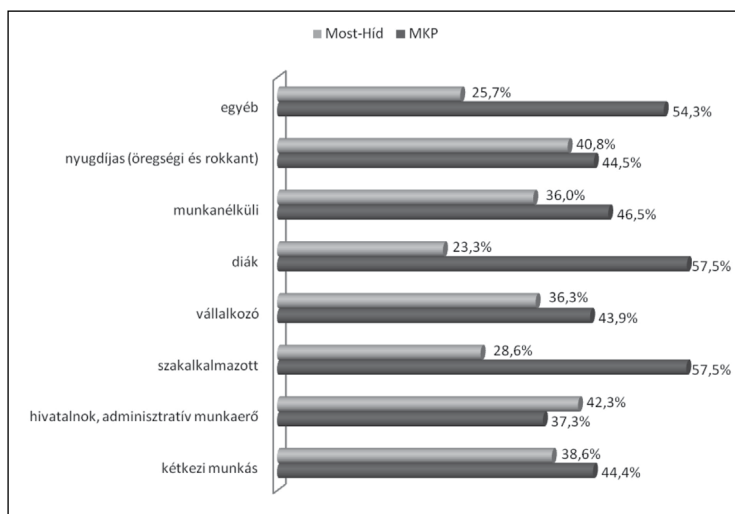
¹⁵ Uo.

41,2%, 2016-ra földcsuszamlásszerű elmozdulás történt: 23,3% szavazott a Hídra, míg a magyar diákok 57,5%-a az MKP-t preferálta. Az exit poll magyar adatai nem tartalmazzák az első választók statisztikáit, ám a diákokra vonatkozó adatsorokból kikövetkeztethető, hogy a magyar első szavazókat sokkal jobban sikerült megszólítani az MKP-nak. Fontos megjegyezni, hogy a 2012-es exit poll magyar adatai sem támasztják alá teljes mértékben a 2013-as magyar mintás Focus-felmérés adatait, igaz, az MKP számára 2012-ben csalódással végződő választásnak lehettek a párt szimpatizánsaira akár olyan hatásai is, amelyek az egy évvel későbbi kutatás során megállapított irányba mozdították el a párt táborának szerkezetét.

	2016		2012	
nemek szerint	MKP	Most–Híd	MKP	Most–Híd
férfiak	44,5%	38,6%	47,6%	38,9%
nők	50,5%	33,3%	41,4%	43,2%
korcsoportos bontásban	MKP	Most–Híd	MKP	Most–Híd
18-39 év	54,2%	25,1%	44,8%	42,1%
40-59 év	46,9%	34,8%	40,8%	45,4%
60 feletti	46,3%	39,3%	48,8%	31,9%
végzettség szerint	MKP	Most–Híd	MKP	Most–Híd
általános iskolai, érettségi nélküli	46,2%	39,4%	44,7%	38,0%
érettségi végzettségű	47,9%	35,6%	42,0%	45,8%
diplomás	50,0%	26,6%	47,1%	35,3%
foglalkozás alapján	MKP	Most–Híd	MKP	Most–Híd
kétkezi munkás	44,4%	38,6%	47,2%	38,6%
hivatalnok, admin. munkaerő	37,3%	42,3%	33,3%	54,5%
szakalkalmazott	57,5%	28,6%	48,8%	43,4%
vállalkozó	43,9%	36,3%	40,4%	44,2%
diák	57,5%	23,3%	41,2%	50,0%
munkanélküli	46,5%	36,0%	38,0%	40,8%
nyugdíjas (öregségi és rokkant)	44,5%	40,8%	48,2%	34,1%
egyéb	54,3%	25,7%	45,0%	35,0%

2. táblázat: A felvidéki magyarok 2012-es és 2016-os választási pártpreferenciái szociodemográfiai csoportok szerinti bontásban

A foglalkozást tartalmazó adatsorokban egy kategóriában a Most–Híd választották többen, ez pedig a hivatalnok, adminisztratív munkaerő kategória. Ezen csoporton belül a magyarok 42,3%-a voksolt a pártra, 37,3% pedig az MKP-ra. Az összes többi foglalkozási kategóriában az MKP nyerte meg a magyar–magyar különversenyt. 2012-ben a nyolc kategória felében az egyik, felében a másik párt szerepelt jobban, a diákok mellett a szakalkalmazottak és a hivatalnokok, adminisztratív munkaerő kategóriákban volt a legnagyobb visszaesés a Most–Híd részéről. Első látásra azt gondolhatnánk, a hivatalnok, adminisztratív munkaerő kategóriában azért szerepelhetett még mindig jobban a Bugár Béla vezette párt, mivel ellenfelével szemben 2010 óta a parlament tagja, másfél évig pedig kormánytényező is volt. Ezen logika alapján viszont a szlovák pártok között a Smernek kellett volna a kategóriát megnyernie, mivel négy évig egyedül kormányzott. Ezzel szemben a 2016-ban bejutó pártok közül a Smernél és Kotlebáéknál volt a legkisebb a kategória aránya a saját választók között.

3. ábra: A szlovákiai magyar választók foglalkozási kategóriák szerinti megoszlása

A kutatás csak a szociodemográfiai csoportokon belüli népszerűségi állapotokat rögzíti, az egyes kategóriákban mutatkozó változások viszont kínálják a kérdést: mi indíthatta be a változást? Az összesített adatokból is azt látjuk, hogy a Most–Híd az utóbbi hat évben választásról választásra egyre több magyar szavazót veszít – ez főként 2012 és 2016 között volt jelentős –, és ennek köszönhetően táborát nézve dominánsan magyar választókkal rendelkező pártból teljesen multietnikussá vált. Az exit pollok alapján úgy tűnik, a párt főként a fiatalabb és a magasan képzett magyar választókat veszítette el.

Ennek okaival kapcsolatban mélyreható szociológiai kutatások nélkül csak hipotéziseket lehet felállítani, én három mérlegelendő szempontot emelnék ki a sok lehetséges közül. A Most–Híd 2009-es indulásakor az interetnikus jelleg mellett („Nem számít a pék nemzetisége, csak jó kenyeret süssön” – szölt az egyik 2010-es választási szlogen) szakpolitikai kompetenciájával kívánta megkülönböztetni magát konkurensétől. Az 1998 óta fennálló magyar „egypártrendszer” számos kritika érte amiatt, hogy az MKP szakmailag „eltunyult”, csak a kisebbségi ügyekkel foglalkozik, szakpolitikai szinten nem annyira kompetens és innovatív, mint a szlovák jobboldali partnerpártok. A Most–Híd erre is próbált választ adni akkor, amikor a kisebbségi mellett – esetenként helyett – gazdasági, szociális és más területeken kívánt szakmailag potens pártként megjelenni. Ez főként a magasan képzett és fiatalabb korosztály számára lehetett imponáló, ám az utóbbi hét év ezen a téren végül nem hozott áttörést, így a nevezett korcsoportok csalódottan fordulhattak el a párttól. A másik hipotézis a magyar témák fokozatos kikopásával magyarázza a visszaesést. A közéleti vitákat éberebben figyelő magasabban képzett magyar választók, az értelmiség számára frusztráló lehetett, hogy miközben a 2011-es népszámlálást sokkhatásként kellett megélniük,¹⁶ valamint egy sor kisebbségi kérdés továbbra is rendezetlen maradt, a magyar ügyek a korábbi időszakokkal összevetve marginálisan jelentek meg a szlovák/szlovákiai közéleti disputákban.

Végezetül harmadik szempontként a két párt preferenciaszavazatait érdemes szemügyre venni. Míg a Most–Híd listáján az első tízben (akár a listát, akár a preferenciavoksok utáni végső erősortrendet nézzük) nem volt új, fiatal politikus, addig az MKP kínálatában megjelentek új arcok. Menyhárt József – akit a választás után három hónappal pártelnökké választottak – harmadik lett a voksok alapján (eredetileg 4. volt a listán), Orosz Örs a kilencedik helyről az ötödikre „karikázta” fel magát, Ciprusz Zoltán a tizedikről a hatodikra, és az első tízben végzett még Samu István és (az eredetileg 20. helyen induló) Nagy Dávid is. Vagyis az MKP a kínálati oldalon sikeresebben tudott megjeleníteni fiatal jelölteket, nem mellékesen a civil vonalról is behozva őket (például a Fiatalkötetlenek színében induló Orosz Örs és három társa személyében). Megjegyzendő: mivel az MKP a választás pillanatában közel hat éve már nem volt parlamenti erő, a legfiatalabbak számára interetnikus konkurensével szemben újként hathatott, hiszen aki 2010 előtt nem követte a közéleti eseményeket, annak nem volt parlamenti, kormányzati tapasztalata a párttal, bizonyos értelemben még rendszeren kívülinek is tűnhetett.

Miért szavaztak az adott pártra? – szölt a közvélemény-kutatók következő kérdése, a felkínált lehetőségekből pedig egyet lehetett választani. Az MKP esetében a domináns ok a kisebbségi program – a pártra szavazók 54,5%-a ezt nevezte meg indoknak. Bugáréknál a magyar választóknál szintén a kisebbségi program áll az első helyen, ám feleakkora

16 Tíz év alatt 62 ezerrel csökkent a magukat magyarnak vallók száma, ez 12%-os zsugorodás.

értékkel, mint a konkurens pártnál. Mivel csak egy fő okot lehetett megjelölni, a többi opciónál a Most–Híd magasabb százalékarányt ért el. Kiemelkedik még a pártvezér és pártszemélyiségek kategória: 15,6%-nyi magyar választó főleg Bugár Béla személye miatt döntött a későbbi kormánypárt támogatása mellett. A felkínált válaszok között megtalálható a „menekültek, terrorizmus” indoklás, ám ez mindkét párt táboránál marginális szerepet játszott (3% alatt) a döntéshozatalban. Ez az adat főként az MKP számára lehet mementő. A párt ugyanis a menekültválság 2015-ös kiéleződésének hatására az előkampányban, 2015 őszén erőteljesen operált a témával, ám mint az eredmények mutatják, végül ez az üzenet szinte teljesen hatástalan maradt. Ennek egyik oka, hogy a téma végül nem játszott szerepet a véghajrában, az exit pollban felkínált 11 lehetséges választási indok között csak a hetedik lett 4%-os gyakorisággal. A témával 2015 nyaratól rendkívül aktívan dolgozó Smer táborán belül is csak 8,5% nevezte ezt meg döntése fő indokának. A Kotleba-párt táborában az érték 8,1%, a többi párt esetében 4% alatt van. A gyenge mutató egyik oka, hogy elemzők szerint a Smer túlfűtötte a migránsokkal kapcsolatos kampányt, a téma pedig a kampányidőszak végére kifulladt. Másrészt Magyarországgal vagy Ausztriával ellentétben a menekültkérdés Szlovákiában jórészt virtuális probléma maradt, az országot nem érintette a migránsok útvonala. Harmadrészt a választások előtti két hónapban több tüntetés is lezajlott, így a választói fókusz ismét a hazai témákra (egészségügy, oktatásügy, korruptió) terelődött. Az MKP emellett azért sem tudott profitálni a migránsválságból, mivel parlamenten kívüli pártként nehéz volt a választókkal elhitetnie, hogy ebben a komplex, nemzetközi kihatású, részben uniós kérdésben kompetens tényező.

A pártválasztás indoka	MKP	Most–Híd magyar szavazók	Most–Híd szlovák szavazók	Más párt
gazdasági program	6,6%	11,4%	13,5%	15,8%
szociális program	8,2%	12,8%	12,2%	18,4%
egészségügyi program	2,7%	6,0%	3,2%	3,0%
menekültek, terrorizmus	2,4%	2,9%	4,2%	3,8%
korruptióellenes program	5,9%	8,0%	9,3%	17,3%
kisebbségi program	3,5%	8,1%	11,8%	8,6%
vezér, személyiségek	8,0%	15,6%	29,9%	7,5%
Szlovákia érdekei	0,8%	1,1%	2,0%	4,5%
új párt	0,4%	0,2%	0,2%	2,6%
kisebbségi program	54,5%	25,7%	4,0%	2,6%
egyéb indok	7,0%	8,3%	9,7%	15,8%

Az oszlopok összege 100%. Félkövérrel a domináns választói motivációk

3. táblázat: A pártválasztás okai

Érdekes kérdés és külön kutatás tárgya lehetne, hogy mennyiben különbözik a Most–Híd magyar és szlovák választói rétege. A nyilvánosságra hozott és a rendelkezésünkre bocsátott exit poll adatokból ez nem állapítható meg pontosan, csak hozzávetőleges következtetéseket lehet levonni. A bevezetőben említett tanulmányban nyilvánosságra hozott adatok azt mutatják, milyen az egyes pártok választói szerkezete, míg a rendelkezésünkre bocsátott szociodemográfiai adatok abba engednek betekintést, hogy a magyarok mire adták le voksukat. Így más az adatok perspektívája, s mivel nem ismerjük a mintában jelen lévő csoportok nagyságát, nem lehet a magyar mintás statisztikákat az összesített adatokból kivonva megkapni a Most–Híd szlovák választóinak jellemzőit. Ezt egyedül a választás indokainál lehet elvégezni, mivel itt a magyar mintás adatok is a pártszavazók szerkezetét mutatják. Mivel ismerjük a Most–Híd választóinak nemzetiségi eloszlását, megnéztem, a szlovák hidas szavazók témapreferenciái mennyiben különböztek a magyar hidas tábortól.

Az adatok alapján két területen mutatkozik szignifikáns különbség a két etnikai tábor között. Bugárék szlovák választóit minimálisan szólította meg a kisebbségi program (4%, szemben a magyarok 25,7%-os arányával), a különbség pedig jórészt a „pártvezér, személyiségek” kategóriában jelenik meg. Már a magyar választók között mért 15,6%-os adat is átlagon felülinek számít – ez az érték egyik pártnál sem lépte át a 12%-ot (magas értékek: 11,3% az OĽaNO–Novánál, 9,6% a Sietnél, 8,8% Kotleba pártjánál, de csak 5% a Fico által nagyban dominált Smernél). A Most–Híd szlovák választói körében viszont még ennél is sokkal fontosabb volt a pártvezér és a személyiségek, 29,9%-nyian ezt adták meg választásuk fő indokának. Ez részben azt jelentheti, hogy Bugár Béla neve erősebb mágnes a párt szlovák választói számára, mint a magyar hidas táborban, ugyanakkor a kiugró adathoz hozzájárulhattak a szlovák politikusok is. A pártlistán második Lucia Žitňanská például az utóbbi évek mérései alapján rendre bent volt a legnépszerűbb 20 szlovákiai politikus között (a Most–Hídból rajta kívül, de őt megelőzve csak Bugár Béla szerepel a listákon).¹⁷ Žitňanská 59 145 preferenciaszavazatot kapott (a második legtöbbet, Bugár Béla 108 523-mal végzett az élen, a harmadik Simon Zsolt lett 27 041 „karikával”).

Végezetül nézzük meg, mit mutatnak a szavazói hűséget mérő adatok, amelyek arra is választ adhatnak, milyen átjárás volt a két, magyarokat megszólító párt között. Az MKP választóinak 70%-a voksolt négy évvel korábban is a pártra, a Most–Híd magyar választói esetében a korábbi pártválasztók aránya 76,6%. A szavazók átcsabításában Berényiék voltak sikeresebbek, az MKP 2016-os táborában 15,2%-nyi korábbi Híd-szavazó is található, míg Bugárék választói között 8,9% azok aránya, akik 2012-ben az MKP-ra adták le voksukat. Az exit poll adatok alátámasztják Harrach Gábor elemzésének hipotézisét, miszerint

17 Bugár és Žitňanská a legnépszerűbb ellenzéki. Új Szó, 2014. december 10. Letöltés helye: www.ujso.com; letöltés ideje: 2017. 06. 18.

az MKP 2016-ban legfeljebb a Most–Hídat elhagyó választók 18%-át szólíthatta meg.¹⁸ Mindkét párt esetében a tábor hozzávetőlegesen tizedét adták azok a szavazók, akik négy évvel korábban nem vettek részt a parlamenti választáson (vagy azért, mert távol maradtak, kisebb részt pedig azért, mert 2012 márciusáig még nem töltötték be a 18. életévüket). A 2012-es exit poll során nem kérdeztek rá a választók döntésének indokaira, ám a párttáborok stabilitását mérték. 2012-ben a Most–Híd szavazóinak 79,1%-a vallotta azt, hogy a 2010-es parlamenti választás során is Bugárékat támogatta, 8,3% az akkor még Csáky Pál vezette MKP-ra voksolt. Az MKP esetében 71,5%-ot tett ki a hűséges választók aránya, 14,8% pedig a 2010-es Híd-táborból érkezett. *„Miután a támogatottságcsökkenés elsősorban a Most–Hídra volt jellemző, úgy is fogalmazhatunk, hogy az MKP sem 2012-ben, sem 2016-ban nem tudott profitálni a konkurens párt amortizációjából”* – összegezte a folyamatokat Harrach Gábor.¹⁹ Az exit pollok ezt a megállapítást nagymértékben alátámasztják.

	2016-os pártválasztás		
2012-es pártválasztás	MKP	Most–Híd	más párt
Smer	0,8%	0,9%	22,5%
KDH	0,3%	0,2%	5,7%
OLANO	0,1%	0,4%	6,1%
Most–Híd	15,2%	76,6%	18,7%
SDKÚ	0,1%	1,2%	4,2%
SaS	0,3%	0,9%	9,5%
SNS	-	-	2,3%
MKP	70,0%	8,9%	8,0%
ESNS	0,1%	-	1,1%
más párt	0,4%	0,9%	3,4%
nem szavazott 2012-ben	12,7%	10,1%	18,3%

4. táblázat: A magyar pártválasztók korábbi szavazása. Félkövérrel a párthoz hűséges szavazók aránya, dőlt betűvel a másik pártra átszavazók aránya.

¹⁸ Harrach Gábor: Szavazói átjárás az MKP és a Most–Híd között. *Kisebbségi Szemle*, 2017. 2.

¹⁹ Uo.

A választói volatilitást szemléltető táblázat másik érdekessége a szlovák pártokra voksoló magyarok viselkedése. A Most–Híd magyar választóinak 4,4%-a érkezett azok közül, akik 2012-ben valamely szlovák pártot részesítették előnyben, az MKP-nál még alacsonyabb az arány: csak 2,1%. Ahogy korábban jeleztem: a szlovákiai magyar választók 16%-a szlovák pártra voksolt. A volatilitást mutató adatsorok alapján elmondható: azok a magyar választók, akik korábban szlovák pártot támogattak, nehezen találtak vissza a magyar listákhoz. Ellenben: a szlovák pártokra voksoló magyarok táborában 18,7%-nyi azok aránya, akik 2012-ben Bugárékra szavaztak és 8%-nyian választották akkor az MKP-t. Ez a tendencia komoly kihívást jelenthet a közeljövőben a felvidéki magyar politikumnak.

Ezek után érdemes szemügyre venni, a szlovák pártokat támogató magyarok milyen társadalmi csoportokból érkeztek, és milyen okokból választottak szlovák listákat. A jobboldali szlovák pártokra főként a fiatalabb és a 60 év alatti magyarok szavaztak, a Smer magyar táborában viszont felülreprezentáltak az idősebbek (a 60 évnél idősebb magyar szavazók 5%-a Ficóékat támogatta). Az MKP és a Most–Híd mögött egyébként pont a Smer volt a legerősebb a magyarok között (3,7%), maga mögé utasítva az OLaNO–Novát (2,6%), a Sme rodinát (2%), az SaS-t (1,7%) és Kotlebáékat (1,2%). A szélsőségesek a fiatalabb magyar választók között voltak népszerűek (3,1%-nyi magyar szavazó a 40 alatti korcsoportban), hasonlóan a Sme rodina nevű protestpárthoz (3,5% ugyanitt). A végzettség szerinti bontásban a Smer az általános iskolai és érettségi nélküli középiskolai végzettséggel rendelkezők magyarok között volt népszerű (5,4%), ám meglepetésre a diplomás kategóriában is erős volt (4,5%). A diplomás magyarok között hajszálra pontosan ugyanilyen eredményt ért el a liberális SaS is. Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy a pártonkénti bontás esetében a szlovák pártoknál már nagyon kis számokkal dolgozunk, így sokkal jelentősebb lehet a statisztikai tévedés lehetősége. Például a magyarok között ötödik Sme rodina (2%) szavazóinak száma a magyar mintán belül 32, ennek a kis csoportnak a további bontása adja az egyes szociodemográfiai rétegek arányát.

Ellenben a választás megindoklásánál még értelmezhetőbb számaink vannak, itt ugyanis a nem az MKP-ra és nem a Most–Hídra voksoló magyarok száma egyben szerepel (benne a 0,9%-nyi MKDSZ-szavazóval is, ám az egyszerűség kedvéért most ezt figyelmen kívül hagyom és egységesen „szlovák blokként” kezelem a csoportot). A 16%-os csoporton belül marginális azok aránya (2,6%), akik a kisebbségi program miatt dobták az urnába valamelyik szlovák párt listáját – ami érthető is, a szlovák pártok ugyanis vagy egyáltalán nem, vagy csak szőrmentén foglalkoztak a nemzeti kisebbségek ügyével programjaikban és megszólalásaikban. A „szlovák csoportban” három választási ok a legerősebb, és mindhárom szignifikánsan magasabb értéket képvisel, mint a magyar pártok esetében, sorrendben: a szociális program (18,4%), a korrupcióellenes program (17,3%) és a gazdasági program (15,8%). A részletesebb pártbontást nem ismerjük, ám nem lenne meglepetés, ha a szociális

kérdések főleg a Smer magyar választóinál dominálnának (az összes szlovákiai választónál 22%, a Smer támogatóinál 40,9%), míg a korrupcióellenes program az OĽaNO–Nova választóinak köszönhetően lenne ilyen magas értéken (országosan 10,6%, a párt választóinál össz-szlovákiai szinten 41,9%). A fentiek mellett az egyéb indok is kétszer magasabb a szlovák pártot választóknál (15,8%), mint az MKP és a Most–Híd táborában. Ezekből az adatokból azt a következtetést lehet levonni, hogy a magyar pártoktól eltávolodó magyar szavazókat alig érdeklik a kisebbségi kérdések, ám az MKP és a Most–Híd által kínálnál erősebb szakpolitikai programokat keresnek. Ez a tábor egyébként a két parlamenti választás közötti időszakban nőtt, 2012-ben az akkori exit poll alapján a magyarok 14,8%-a voksolt szlovák pártra, tavaly 16%.

Összegzés

A 2016-os szlovákiai parlamenti választás exit polljának magyar mintás adatai megerősítettek régi trendeket, ám új tendenciákra is rámutattak. A két, magyarokat megszólító párt közül az MKP választói bázisa stabilnak számít, ám a valamivel több mint 100 ezer szavazó 2010 és 2012 után 2016-ban sem volt elég az 5%-os bejutási küszöb megugrásához. A Most–Híd 2010-es első indulása óta országosan folyamatosan gyengébb eredményt ér el (2010-ben 8,13%, 2012-ben 6,89%, 2016-ban 6,5%), ám ez még mindig bejutást eredményezett a parlamentbe. Közben viszont az interetnikus párt választói bázisa változáson ment keresztül: a magyar szavazók száma és aránya folyamatosan csökkent. 2010-ben és 2012-ben még a magyar elem volt többségben, 2016-ban a tanulmányban elemzett exit poll eredményei alapján már több szlovák választója volt a pártnak, mint magyar. A Most–Híd magyar táborának zsugorodásából ugyanakkor csak nagyon korlátozott mértékben tudott profitálni az MKP, a távozók egy része a szlovák pártoknál kötött ki, a választások regionális bontású adatai alapján pedig egy másik részük a választásoktól távol maradók népes dél-szlovákiai táborát bővítette.

Párhuzamosan a Most–Híd magyar táborának csökkenésével a tipikus magyar Híd-választó is jelentősen megváltozott. Míg korábban az idősebbek és az alacsonyabb végzettségűek körében vélhetően az MKP volt a népszerűbb, 2016-ban fordult a kocka, a magyar etnikai párt főként a fiatalok és a diplomások körében ért el jobb eredményt, mint a Most–Híd. Az MKP ismételt választási sikertelenségének fő oka az alacsony pártközi átjárás mellett az apátiában keresendő: Dél-Szlovákia szinte valamennyi járásában az országos átlag alatti volt a szavazókedv. Összességében a megosztottság mellett ez, az országosnál szignifikánsan alacsonyabb részvétel a magyar politikum előtt álló legjelentősebb kihívás.

Az exit poll adatok ugyanakkor arra is rámutattak, hogy választásról választásra enyhén nő a szlovák pártokra voksoló magyarok aránya, az egyszer már szlovák irányba elmozdult szavazót pedig nehéz visszahozni az etnikai politizálás támogatásához. A szlovák listákra voksolók ugyanakkor más prioritások alapján keresnek maguknak pártot. Míg a magyar formációkra szavazók számára kiemelten fontos a kisebbségi program, addig a szlovák pártokkal szimpatizáló magyarok a gazdasági és szociális jellegű szakpolitikai témákat részesítik előnyben. Ez egyben jelzi a magyar pártok lehetőségeit is: a szlovák pártvívókkal konkuráló koherens, hiteles szakpolitikai programokkal és tervezetekkel vélhetően sikerebben lehetne megszólítani a magyar politikai térből távozó választók egy részét. A felmérés adatai alapján a Most–Híd választói a szlovákiai átlagon messze túlmutatóan a pártvezér személye miatt is támogatták a tömörülést, ami egyben jelzi a párt sebezhetőségét is.

